

Simbolismul românesc

Simbolismul este un curent literar apărut în Franța, ca reacție împotriva parnasianismului, a romantismului retoric și a naturalismului, promovând conceptul de poezie modernă. Considerat din perspectiva social-istorică, simbolismul apare ca produs și expresie a stării de spirit generate de agravarea contradicțiilor societății capitaliste de la sfârșitul secolului al XIX-lea. Numele curentului a fost dat de poetul Jean Moreas, care în 1886, a publicat un celebru articol-manifest, „Le symbolisme”. În același an s-a constituit gruparea care s-a autointitulat „simbolistă” și în fruntea căreia s-a găsit poetul Stephane Mallarme.

Tot atunci, Rene Ghil înființează școala „simbolist-armonistă”, devenită apoi „filozofico-instrumentistă”. Alți poeți de orientare antiparnasiană îl considerau șef de școală pe Paul Verlaine; ei și-au luat, în semn de sfidare, numele de „decadenți”. Reprezentanți de frunte ai decadenților sunt Arthur Rimbaud, Tristan Corbiere, Jules Laforgue. Acești poeți și mulți alți începuseră să scrie cu mult înainte de constituirea grupărilor în care s-au încadrat. Astfel, elemente ale curentului simbolist au luat naștere nu în 1886, ci mult mai devreme, cuprinzând pe toți poeții de orientare antiparnasiană, uniți în efortul de a descoperi esența poeziei.

Curentul parnasian, apărut la începutul celei de-a doua jumătăți a secolului al XIX-lea, ca reacție împotriva romantismului, dusese versul la perfecțiune formală, dar deliricizase poezia, golind-o de emoție. Simbolismul restituie poeziei sensibilitatea și emoția, însă nu la modul direct (pe calea efuziunii spontane, prin enunțuri de idei, descrieri sau narațiuni), ci recurgând la aluzie, la analogie, la sugestie, utilizând un limbaj poetic inedit, comunicând îndeosebi senzații neobișnuite, stări sufletești imprecise, vagi, vapoase.

Poezia simbolistă românească apare la sfârșitul secolului al XIX-lea, perioadă măcinată de adânci contradicții sociale. Pe fondul înapoierii industriale și al unei agriculturi ce mai păstra rămășițele feudale, contradicțiile dintre clase se ascut. Creația literară de la sfârșitul secolului trecut și începutul secolului nostru exprimă o stare de spirit antiburgheză. Sciitorii devin tot mai sensibili la suferințele „dezmoștenitorilor”, ei dezvăluie exploatarea și asuprirea, comunică exasperarea provocată de monotonia vieții provinciale din acea vreme. Ca și în Franța, simbolismul este și la noi produsul orașului, el se naște împotriva inflației de poezie minoră, a epigonilor eminescieni și a semănătorismului, cum făcea abuz de teme morale, de limbaj țărănesc, de „țărănism sectar” (O. Densusianu). Reprezentanții curentului vor fi simbolisti și „decadenți”: cele două fețe ale mișcării simboliste apar, interferențe, la Ștefan Petică, D. Anghel, Ion Minulescu, D. Iacobescu, George Bacovia.

„Simbolismul românesc parcurge o etapă estetic-teoretică, începând din 1880, prin Al. Macedonski, o perioadă de căutări și experiențe (1892-1908), una de plenitudine (1908-1914) și, în sfârșit, una de declin (1914-1920)”- Lidia Bote

Poezia românească premergătoare simbolismului nu își pierde lirismul așa cum s-a întâmplat cu poezia parnasiană franceză, ci, dimpotrivă, ea s-a înviorat sub pana lui Eminescu, Macedonski și Coșbuc. Mihai Eminescu a însemnat, istoricește, pentru poezia românească ceea ce a însemnat Baudelaire pentru poezia franceză. De aceea s-a spus că simbolismul românesc derivă din Eminescu și că, în fața lui inițială, este eminescianizat. Mihai Eminescu, deși format la școala romantică

germană, sub impulsul „spiritului epocii” vine în poezie cu o muzică apropiată de cea simbolistă („Melancolie”, „Se bate miezul nopții”). Faptul e de înțeles, dat fiind că unul din izvoarele simbolismului a fost tocmai romantismul german. Curentul simbolist românesc este eterogen, de aceea avem mulți reprezentanți: Ștefan Petică, Iuliu Cezar Săvescu, D. Anghel, Ion Minulescu, D. Iacobescu, George Bacovia, I.M. Rașcu, Emil Isac, Al. T. Stamatiad. N. Davidescu, Elena Farago. Ceea ce au în comun este efortul de a lărgi tematica poeziei, prin exploatarea universului urban, și de a înnoi expresia lirică.

Ideologia și estetica simbolismului Simbolismul reprezintă o reacție antipositivistă și antiraționalistă. Poeții simbolști vor prelua din școlile anterioare tot ce se potrivea spiritului lor neliniștit și dornic de „altceva” decât ceea ce le putea oferi mediul ambiant și vor fi receptivi la tot ce este nou în domeniu filozofiei, al picturii, al muzicii, al științelor și al artelor în general. Sunt prețuiți în special Vilon, Racine, Chateaubriand, Nerval, Lamartin. Simbolștii preiau idei filozofice din Fichte, Hegel, Schelling, Schopenhauer, sunt atrași de poezia lui Novalis, a lui Poe și Whitman, de artă orientală. Având multe asemănări cu simbolismul francez, simbolismul românesc nu este o simplă variantă a lui. El a apărut și s-a dezvoltat în cu totul alte condiții social-istorice și mai ales în cu totul alt context literar. Simbolismul românesc un a avut un caracter antiparnasian, ci si-a asimilat parnasianismul.

Simbolul Termenul de „simbolism” provine din cuvântul grecesc „symbolon”, intrat în limbă prin filieră franceză. Simbolul este un substituent, el înlocuiește expresia directă, vorbirea noțională, mediind cunoașterea pe calea analogiei și a convenției. O dată cu evoluția limbajului, simbolul a devenit tot mai complex, folosindu-se în toate domeniile culturii, iar în literatură este un mod de constituire a imaginii artistice.

Simbolul literar concentrează în imagini elemente ale realului cu un grad mai mic sau mai mare de generalizare. În cuprinsul romantismului, simbolul rămâne însă, ca în literatura premergătoare nu se diferențiază foarte net de alegorie. În simbolism raportul dintre simbol și realitate este sugerat. Curentul se diferențiază de alte curente tocmai prin faptul că dă imaginilor poetice funcția implicit și un explicit simbolistică.

Sugestia La baza tehnicii simboliste stă sugestia, corespondențele, clar-obscurul, spleen-ul, starea de inefabil, simbolul se realizează prin sugesție, de aceea Baudelaire numea poezia „o specie de vrăjitorie evocatoare”. Rolul sugestiilor în realizarea simbolurilor este foarte mare. Mallarme susține că „a numi un obiect este a suprima trei sferturi din plăcerea poemului” și adăugă „a sugera, iată visul!”. Urmând acest principiu, poeții simbolști nu descriu, nu narează, nu relatează. Ei resping anecdotică, fabula, reportajul. D.Anghel nu descrie florile, în volumul „În grădină”, nici Ștefan Petică fecioarele, în „Fecioara în alb”. Ei comunică mai ales senzații (olfactive, vizuale) corespunzătoare unor stări sufletești. Ion Minulescu descrie corăbii mari, insule, faruri spre a-și exprima aluziv, pe cale de sugesție, dorul de călătorii, tentația depărtărilor.

Corespondențele Corespondențele sunt un mod de sondare, de luminare a zonelor ascunse ale realității. Ideea fundamentală a simbolismului constă în exprimarea unor raporturi între eul poetului (universul mic) și lume (universul mare) care se traduc la nivelul receptivității prin simboluri. Ele tind să exprime relații ce există, pe baza unor afinități secrete, între părțile componente ale totului cosmic, în categoria corespondențelor intră și analogiile dintre senzații, emoții, imagini de naturi diferite.

Principiul corespondențelor audio-vizuale este cunoscut din secolul al XVII-lea. Mai târziu, Voltaire va descoperi analogii între tonurile muzicale și cele ale culorilor. Liszt și Berlioz au sesizat și ei legături între sunet și culoare. Fizicianul german Hermann von Helmholtz (1821-1894) a dovedit științific existența unor relații între senzațiile vizuale și cele auditive. Există deci, obiectiv, corespondențe între senzații, între elemente ascunse ale universului, între sunet și culoare. Această descoperire a fost formulată în epoca simbolistă și ea s-a numit „audiție colorată”.

În poezie, descoperirea corespondențelor aparține lui Baudelaire (Correspondances – Les fleurs du mal). Poezia are ca punct de plecare credința că există o unitate a lumii în temeiul căreia senzațiile de ordin diferit comunică între ele: „Parfum, culoare, sunet se-ngână și-și răspund”. Taina aceasta adâncă nu se oferă ochiului comun, care observă numai exterior lumea, ci aceluia înzestrat cu facultăți superioare, al artistului. Poetul devine demiurgul care creează lumea din cuvinte menite să sugereze idei fundamentale, principii metafizice (Mallarmé). Rimbaud, în poemul „Vocale”, dezvoltă ideea unor corespondențe între culoare și sunet: A-negru, E-alb, I-roșu, U-verde, O-albastru. Este ceea ce se cheamă sinestezie (mijloc prin care sunt puse în relație de echivalență realități receptate de simțiri diferite; transferul elementelor, specific sinesteziei, este metaforic). Pentru Ghil, dimpotrivă, I este albastru, O-roșu. În concluzie, la baza simbolismului stă această osmoză dintre poet și lumea din jur, dar nu în sensul căutărilor de analogii ușor de stabilit între starea de spirit și natură, ca în poezia populară sau la romantici, ci în sensul că simbolistii văd în sufletul individual chintesența vieții cosmice, a palpitului vital existent în întreaga natură.

Muzica Simbolistii vor plasa în lumea de obiecte și fenomene starea de inefabil, de taină, care nu poate fi descrisă și expusă, ci numai sugerată, astfel arta simbolistă se apropie atât de mult de muzică. Au pledat pentru muzică Verlaine- „muzica înainte de toate”, Mallarmé- face distincție între valoarea muzicală și cea noțional-poetică a cuvintelor, Macedonski, pentru care „arta versurilor este arta muzicii”. Cuvintele capătă nuanțe subtile, ele devin muzică. Câteva poezii simboliste au fost puse pe note- „Cânta un matelot” a lui I. Minulescu, „Note de primăvară” a lui G. Bacovia.

Instrumentalismul face confuzie între muzicalitate și sonoritate, precum Ghil, unori Macedonski, Minulescu. Este subliniată și o muzică interioară la Bacovia, care a asimilat muzica, în sensul că ea sugerează stări de spirit, în timp ce la Minulescu ea rămâne adesea exterioară.

Prozodia Marea invocație a simbolistilor în materie de prozodie o constituie introducerea în poezie a versului liber, însă nu toți poeții simbolisti au renunțat la versificația clasică (Mallarmé, Verlaine, Rimbaud). În Franța versul liber a fost introdus de Gustave Kahn. Rene Ghil utilizează și el versul liber, încercând să substituie sensul noțional al cuvintelor expresivitatea lor muzicală. Versul clasic apare multor poeți simbolisti ca insuficient, rima este considerată ca o simplă convenție, de aceea, ei ajung la concluzia că sfoara asimetrică, cu versificație liberă, în ritm variabil, corespunde muzicii interioare. Versul liber produce efecte muzicale deosebite. Poemul „Hinov” a lui Macedonski renunță la versul liber, sub motivul că acesta reprezintă pericolul alunecării spre proza ritmică. În poezia românească versul liber se deosebește la O. Densusianu, I. Minulescu, T. Arghezi, L. Blaga.

Alexandru Macedonski- primul teoretician al simbolismului La revista „Literatorul” 1880, Al. Macedonski deschide calea noii orientări artistice. Teoretizând simbolismul, el a dovedit totodată gust și simpatii pentru mai toate celelalte curente literare cu caracter novator. Abordând, înainte de 1880, problema artei romantice și a celei simboliste, Macedonski susține că poetul nu este decât un instrument al senzațiilor primite de la natură, pe care le transmite apoi în formulări inedite; poezia îi

apare ca o revărsare a sentimentului. Poetul accentua, astfel, latura romantică a poeziei. După 1890, în „Arta versurilor”, el relevă faptul că poezia are o muzică interioară, care este altceva decât muzicalitatea prozodică. Ideea va fi reluată în „Poezia viitorului”(1892), în care se afirmă că poezia este muzică și imagine, „formă și muzică”. Originea ei s-ar găsi în misterul universal.

Prin simbolism poezia românească s-a înnoit artistic, și-a îmbogățit considerabil mijloacele de expresie, instrumentele prozodice, lărgindu-și tematica îndeosebi prin orientarea spre lumea orașului.

Bibliografie selectivă

- ❖ Adriana Iliescu, “Poezia simbolistă românească”
- ❖ Ioan Mihaș, “Simbolism.Modernism.Avangardism”
- ❖ G. Bădărău, “Simbolismul”
- ❖ M. Raymond, “De la Baudelaire la suprarealism”
- ❖ Lidia Bote, “Simbolismul românesc”
- ❖ Matei Călinescu, “Conceptul modern de poezie”
- ❖ www.wikipedia.org
- ❖ www.allposters.com
- ❖ www.google.ro/image
- ❖ Gheorghe Craciun, ”Istoria didactica a literaturii române”

Prof. Popa Daniela

Școala Gimnazială „Maior Ioan Murgescu” Smîrdan, Jud. Tulcea

